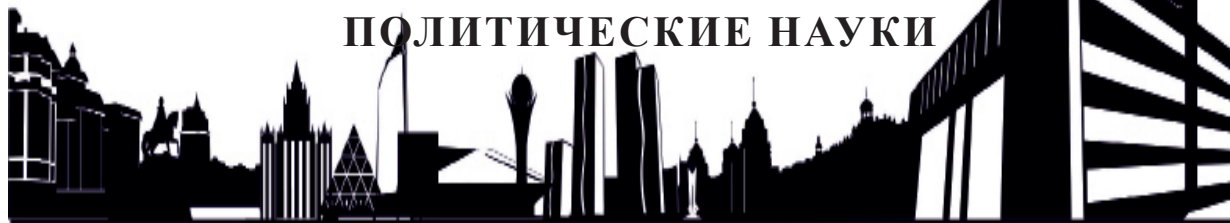

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР POLITICAL SCIENCE ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы -
Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University, № 1 (126)/2019, pp. 8-17*
<http://bulpolit.enu.kz/>; E-mail: vest_polit@enu.kz

МРНТИ 03.01.17

А. Азмуханова¹, Т. Баспақ²

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹aiaz67@mail.ru, ²togzhan.baspak@mail.ru)*

Еуропалық және қазақстандық академиялық ұтқырлықтың салыстырмалы талдауы

Аннотация. Қазақстандық жоғары білімнің жай-күйі, сондай-ақ ғаламдану жағдайындағы академиялық ұтқырлық бағдарламасының халықаралық тәжірибесін зерделеу бүгінгі таңда ерекше назар аудартуда. Бұл ғылыми мақалада «Қазақстан-2050: құрылған мемлекеттің жаңа саяси бағыты» стратегиясында айқындалған Қазақстанның әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарына кіру логикасына сай талдау жасалады. Еуропалық тәжірибені негіздей отырып, бүгінгі таңдағы академиялық ұтқырлық бағдарламасындағы кездесетін кейбір қиыншылықтар мен жетілдіруді күтіп тұрған мәселелер талдауға алынады. Салыстырмалы зерттеу барысында ECTS кредиттерін орындаудағы отандық және шетелдік университеттердің академиялық кезеңдеріндегі сәйкессіздіктер, ұтқырлық жағдайында қаржыландыруды дұрыс ұйымдастыру, студенттердің адаптациялық кезеңнен өтуге арнайы топтың не ұйымның жұмыс жасауы, жан-жақты қолдау мәселелері көтерілді. Академиялық ұтқырлық дамудың еуропалық білім беру кеңістігіне енудің жаңа құралы ретінде бірнеше контекстер тұрғысынан қаралады.

Түйін сөздер: академиялық ұтқырлық, Болон процесі, Erasmus Mundus, бірлескен білім беру бағдарламалары (БББ).

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2019-126-1-8-17>

Кіріспе. Академиялық ұтқырлық Болон процесінің маңызды құрамдас бөлігі - түрлі білім беру және ғылыми бағдарламалары бар бірыңғай еуропалық оқу және ғылыми кеңістікті қалыптастыру үдерісі, салыстырмалы, өзара мойындау және жоғары оқу орындары мен ғылыми орталықтар арасындағы тиімді өзара әрекеттесу мүмкіндігімен, сондай-ақ осы факторларға байланысты туындайтын білім траекториясын дараландыру есебінен оңтайлы өзара әрекеттесу мүмкіндігі бар.

Мақсаты. Академиялық ұтқырлық бағдарламаларына қатысатын студенттер, зерттеушілер мен мұғалімдер сапалы оқу және ғылыми-зерттеу бағдарламаларына қол жеткізе алады және келуші елден жаңа білім базасымен оралады. Академиялық ұтқырлықты ынталандыру және көтермелеу жаһандық еңбек нарығында да, ұлттық экономиканың еңбек ресурстарының сапасына да айтарлықтай әсер ететін сапалы жаңа еңбек ресурстарын қалыптастыруға ықпал етеді. Сондықтан зерттеу бағытының мақсаттары:

- ұтқырлық бағдарламаларының тиімділігін арттыру;
- білім беру саласындағы ынтымақтастықты дамытудың негізгі үрдістері мен бағыттарын бағалау;

- Білім беру бағдарламалары мен стандарттар жүйесіндегі айырмашылықтарды анықтау болып табылады.

Зерттеу әдістері. Зерттеу логикасы жүйелі тәсіл негізінде құрылды, бұл халықаралық, мемлекеттік және жеке деңгейлерде тығыз құрылымдық өзара әрекеттесудегі проблеманы шешуді білдіреді. Әдістемелік негіз ретінде құрылымдық-функционалды талдауды және пәнаралық тәсілдерді қолдану орынды. Құрылымдық және функционалды талдау тарихи үдерістің әртүрлі аспектілерін бірыңғай жүйе ретінде қарастыру мүмкіндігін береді, олардың әрқайсысы белгілі құзыретке ие. Эмпирикалық зерттеулерді салыстырмалы талдау, синтездеу және талдау университеттің академиялық ұтқырлықты қалай іске асырып отырғандығын, оған қалай баға беру туралы жалпы және ерекше көзқарасты бөлуге мүмкіндік берді.

Мәтіндік ақпаратты талдау (сандық және сапалық контент талдауы, танымдық карталар, мәтіннің жаңартылуы) құжаттардың мазмұнының шынайы мәнін, ұлттық мемлекеттерде және халықаралық деңгейде ынтымақтастық туралы мәселелер бойынша шешімдер қабылдауға әсер ететін тұлғалардың академиялық мәселелер бойынша ойлау ерекшеліктерін анықтауға көмектеседі.

SWOT талдау технологиясын пайдалану арқылы жоғары білім жүйесінің қолайлы және қолайсыз факторларының күшті және әлсіз жақтары айқындалатын болады. Зерттеу жұмысы барысында сауалнама жүргізу арқылы салыстыру әдісі қолданылды. Салыстыру білім мен дағдыларды бағалаудың жалпы механизмдері, оқу үрдісінің үлгілерін жақындату, оқыту курстарын сипаттаудың жалпы сипаттамаларын, сондай-ақ олардың модульдік құрылымын қолдану арқылы жүзеге асырылады.

Оқу құжаттарын өзара тану бірқатар құқықтық актілермен реттеледі, атап айтқанда 1997 жылғы «Еуропалық аймақта жоғары білім берудің біліктілігін тану туралы Лиссабон конвенциясы».

Нәтижесінде:

- университеттер үшін тиімді бәсекелестік пен өзара әрекеттесудің жаңа мүмкіндіктері жасалуда;
- студенттер үшін жеке білім беру траекториясын таңдауға, сондай-ақ білім беру қызметтерін жақсартуға мүмкіндік береді; бұл білікті кадрларды жұмысқа орналастыруға көмектеседі;
- мұғалімдер мен ғалымдар үшін білім мен ғылым саласындағы жемісті ынтымақтастықтың болашағы ашылады;
- мемлекет білім беруді жаңғырту, жаңа технологияларды енгізуді күшейту үшін көп мүмкіндіктерге ие; Бұдан басқа, кейбір елдерде білім қызметтері нарығындағы пайда өсіп келеді.

Еуропа елдеріндегі академиялық ұтқырлық тәжірибесінің ерекшеліктері. Елімізді Болон үдерісіне қосқаннан кейін, қазақстандық ЖОО-да студенттер мен оқытушылардың ұтқырлығы айқынырақ болды. 2011 жылы студенттердің академиялық ұтқырлығы аясында 350 магистрант атсалысты. Олар 97 шетел университеттеріне барып, оның ішінде 131 адам Еуропаның жоғары оқу орындарына аттанды.

Студенттер, оқытушылар мен жоғары оқу орындарының қызметкерлері академиялық ұтқырлық Болон процесінің негізгі қағидаларының бірі болып табылады. Академиялық ұтқырлық туралы алғаш рет Университеттердің Ұлы Хартиясында: «Өз тарихындағы алғашқы жылдардағыдай, университеттер мұғалімдер мен студенттердің ұтқырлығын ынталандырады» деп айтылған. Бұл қондырғы Сорбон декларациясында (1998 ж.) жалғасын тапты, онда анықталды: «Еуропалық жоғары білім беру кеңістігі әртүрлілігімізді құрметтейтін сөзсіз перспективаға ие, алайда, екінші жағынан, кедергілерді жою және оқыту мен оқу үшін жағдай жасау үшін үнемі күш салуды талап етеді, бұл ұтқырлықты арттырады және ынтымақтастықты нығайтады» [1, 43]. Сондай-ақ, білім берудің барлық

деңгейінде студенттерге кем дегенде бір семестрді өз елдерінен тыс университеттерде өткізуге ынталандыру керек. Сонымен қатар, мұғалімдер мен зерттеушілер Еуропа елдерінде жұмыс істей алады.

Берлиндік коммюнике (2003 ж.), әдетте, «студенттердің, академиялық және әкімшілік персоналдың ұтқырлығын еуропалық жоғары білім беру аймағын құру үшін негіз» деп атайды [2, 3].

Прага білім министрлерінің коммюникесі (2001 ж.) айтуынша, ұтқырлық өз қатысушыларына «Еуропалық жоғары білім берудің байлығын, оның ішінде демократиялық құндылықтарды, мәдениеттер мен тілдердің алуан түрлілігін және жоғары білім жүйелерінің алуан түрлілігін пайдалануға» мүмкіндік береді [3, 5].

Халықаралық студенттік алмасу бағдарламаларына тәуелсіз қатысу. «Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарында студенттердің академиялық ұтқырлығы тұжырымдамасына» сәйкес, бүгінгі күні студенттердің академиялық ұтқырлығы негізінен Erasmus Mundus, Erasmus Mundus Partnership және басқа да алмасу бағдарламалары арқылы қамтамасыз етіледі. 1987 жылы құрылған Erasmus студенттер мен оқытушылар ұтқырлық бағдарламасына 1,9 миллион адамға дейін қатысқан. Бүгінгі таңда әлемнің 30 елі қатысады. Ол еуропалық университеттердің 90% -ын, 31 елден 3 100-ден астам жоғары оқу орындарын тартты. 2009-2010 жылдарға арналған Erasmus Mundus бағдарламасы стипендиясының екінші консорциумы аясында Қазақстанға 20 стипендия берілді (бакалавриат - 9, магистратура - 5, докторант - 3, докторантурада - 1, оқыту - 2) [4].

Бұл факт сондай-ақ, халықаралық бағдарламалар академиялық ұтқырлықты жүзеге асырудың негізгі құралы бола алмайды, дегенмен, халықаралық бағдарламалардың барлық шарттарының орындалуы студенттік алмасу үшін жеткілікті.

Бірлескен және қос дипломдар түрінде бірлескен білім беру бағдарламалары (БББ) жоғары оқу орындарының бастамасы бойынша көбінесе пайда болады, сондықтан олар туралы нақты толық деректер жалпыеуропалық статистикада жоқ.

БББ еуропалық елдерде біркелкі таратылмаған. Мысалы, бірнеше БББ Бельгия, Нидерланды, Польша университеттерінде, ал бірнеше жүздеген БББ Германия мен Франция университеттерінде іске асады.

Еуропалық және ресейлік ЖОО-дар арасындағы білім беру саласындағы ынтымақтастықты дамытудың негізгі үрдістері мен бағыттарын бағалау үшін авторлар «Академиялық ұтқырлықтың даму үрдістері және Ресей мен Еуропа елдеріндегі жоғары оқу орындарының бірлескен білім беру бағдарламалары» тақырыбында СПбМПУ Еуропа серіктес университеттерінің халықаралық кеңселерінің өкілдері арасында зерттеу жүргізді.

Сарапшыларға 9 сұрақ қойылды:

1. Please write your country and the name of your University? – Университеттің елін және атын көрсетіңіз.

2. What sort of programs do you consider as a potential in partnership with Russian universities? - Сіз ресейлік ЖОО-мен ынтымақтастық аясында қандай бағдарламаларды перспективалы деп санайсыз?

3. Would you mark the demand in length of programs in partnership with Russian universities? – Ресей университеттерімен ынтымақтастық аясында ең көп қажет етілген бағдарлама ұзақтығын айта аласыз ба?

4. Would you choose fields of study your University considers as the most in demand within Russian universities partnership? – Ресей университеттерімен ынтымақтастық аясында ең танымал пәндерді таңдай аласыз ба?

5. Please evaluate the weight of the challenge that your University usually faces to attract more students to academic mobility to Russia? – Ресейдегі академиялық ұтқырлыққа студенттерді көбірек тарту кезінде сіздің университетіңіздің алдында тұрған проблеманың ауырлығын бағалаңыз?

6. How long does it take to adapt to study in Russian partner university for students from your University? – Сіздің университетіңіздің студенттері ресейлік серіктес университетке бейімделу қанша уақыт алады?

7. Is there an adaptation language period for international students from Russia? How long does it take? – Ресейлік халықаралық студенттер үшін тілге бейімделу кезеңі бар ма? Ол қанша уақыт алады?

8. Does your University provide further language training for international students from Russia after their adaptation week? If so, please specify the length of training? – Сіздің университетіңіз Ресейлік студенттерге бейімделу кезеңінен кейінгі тілдік оқытуды ұсынады ма? Егер болса, онда ұзақтығын көрсетіңіз?

9. Do you have any specific quality criteria of joint programs with Russia that differ from criteria of other University education programs? Could you please specify? – Ресей ЖОО-мен бірлескен білім бағдарламаларының сапасын бағалау үшін нақты критерийлер әзірленді ме? Егер иә болса, атап өтіңіз?

Зерттеудің нәтижелері төменде келтірілген.

1-сурет. Респонденттерді ел бойынша бөлу

Солтүстік және Батыс Еуропа университеттерінің арасында белсенді респонденттер (1-сурет) Германия (40%), Австрия (13%) және Финляндия (13%) өкілдері болды.

Көріп отырғаныңыздай, семестр және бір жылдық бағдарламалар ең танымал. Ең төмен дәреже - аспирантура бағдарламалары.

1-кесте

Семестрлік және бір жылдық бағдарламалар бойынша сауалнама нәтижелері

Ұзақтығы	1	2	3	4	5
Short-term	12.5%	25%	12.5%	18.8%	31.3%
Semester	6.3%	12.5%	12.5%	50%	18.8%
Year	6.3%	18.8%	37.5%	31.3%	6.3%
Joint programs (master's degree)	11.8%	29.4%	17.6%	29.4%	11.8%
Joint programs (PhD's degree)	23%	35.3%	11.8%	17.6%	11.8%
other	27.3%	9.1%	36.4%	27.3%	0

Академиялық ұтқырлық бойынша жаһандық үрдісті және академиялық ұтқырлық бағдарламаларына қатысатын студенттердің артықшылықтарының өзгеруін анықтау үшін 2008-2009 жж. және 2012-2013 жылдардағы QS World Grad School Tour 2014 зерттеуіне сүйене отырып, пәндерді таңдау үшін 2-кестеде келтірілген мәліметтер корреляциямен жалпы үрдіс: жаратылыстану ғылымдары мен инженерлік пәндерге (ғылым, техника, машина жасау, математика) деген қызығушылық жоғарыда аталған «Экономикалық блок»

(қаржы, бухгалтерлік есеп, менеджмент, экономика, әкімшілік) бойынша қарастырғанда көбірек таңдалғанын көруге болады.

2-кесте

Студенттердің таңдау бағыты бойынша сауалнама нәтижелері

Пәндер	1	2	3	4	5
STEM	0	0	17,6%	29,4%	52,9%
FAME	6,7%	6,7%	33,3%	33,3%	20%
International relations	14,3%	21,4%	28,6%	14,3%	21,4%
Communications and media studies	38,5%	15,4%	38,5%	7,7%	0
Law	71,4%	7,1%	14,3%	7,1%	0

Халықаралық кеңселердің сарапшыларының пікірінше, ресейлік жоғары оқу орындары мен Еуропа арасындағы ынтымақтастықты дамыту үшін негізгі проблема коммуникациялық және мәдени кедергілер болып табылады: респонденттердің 40%-ы салмақты 3-кестеде ең жоғары деп бағалады. Бір қызығы, ресейлік мамандар дәстүрлі түрде келесі факторларды бағалайды: қаржыландырудың жетіспеушілігі, кредиттерді тану және қайта есептеу қиындықтары және білім беру стандарттарының жетілмеуі, ал еуропалық әріптестер оларды сыни деп санамайды. Сондай-ақ, сарапшылардың 40%-ы халықаралық ынтымақтастықтың ресейлік мамандарынан халықаралық тәжірибенің жоқтығы сияқты білім беру саласындағы ынтымақтастықты дамыту үшін осындай қиындықты толығымен алып тастайды.

3-кесте

Шетел сарапшыларының ресейлік оқу орындарының халықаралық ынтымақтастығы бойынша сауалнама нәтижелері

Шақыру	1	2	3	4	5
Lack of funds or financial support	17,6%	23,5%	23,5%	17,6%	17,6%
Educational standard is rigidly fixed in Russian university	17,6%	29,4%	23,5%	23,5%	5,9%
Lack of international experience Russian international office staff	43,8%	25%	25%	6,3%	0
Communications barriers (language, culture etc) a student has in partner university	0	17,6%	0	41,2%	41,2%
Students are not interested/ not understand benefits of programs	18,8%	12,5%	37,5%	12,5%	18,8%
Difficulties with credit points recognition and transfer	5,9%	29%	29%	17,6%	17,6%

Зерттеу барысында еуропалық университеттер ресейлік жоғары оқу орындарымен бірлескен білім беру бағдарламаларының сапасын бағалаудың арнайы критерийлерін белгілемейтінін көрсетті. Дегенмен, БББ құрудың негізі QS World University Rankings-те университеттің орны көрсетілді [5].

Осылайша, Еуропадағы университеттердің халықаралық кеңселерінің өкілдері білім беру саласындағы ынтымақтастықтың перспективалы бағыттары ретінде: барлық деңгейдегі семестрлік және бір жылдық білім беру бағдарламаларын анықтады: бакалавриат, магистратура, аспирантура, сонымен қатар жазғы мектептер мен қысқа мерзімді студенттер мен оқытушылармен жаратылыстану және техникалық пәндермен (ғылым, техника, машина жасау, математика) алмасу, соның ішінде «экономикалық блок» (қаржы, бухгалтерлік есеп, басқару, экономика).

Ресей университеттері мен Еуропаның арасындағы ынтымақтастықты дамытудың басты бағыты коммуникацияны жетілдіріп, мәдени кедергілерді анықтау болып табылады.

Қазақстанның ЖОО-дағы академиялық ұтқырлық бағдарламасының бағыттары.

Қазіргі уақытта қазақстандық жоғары білім берудің міндеттерінің бірі - оны жетілдіру, білім берудің қолжетімділігін, сапасы мен тиімділігін арттыруға ықпал ету. Профессорлық-

оқытушылық құрамның, магистранттардың және студенттердің академиялық ұтқырлығын дамыту көптеген мақсаттарға жетуде.

Профессор-оқытушылар құрамы, магистранттар мен студенттердің академиялық ұтқырлығы олардың кәсіби дамуына елеулі әсерін тигізді және оларға әсер етті.

2013 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі жанындағы «Қаржы академиясы» АҚ, Кеден одағына мүше елдердің білім беру консорциумының мүшесі. Консорциум Новополоцкий мемлекеттік университетін (Беларусь Республикасы, Витебская облысы, Новополоцк), Одинцовском гуманитарлық университетімен (Ресей Федерациясы, Одинцово) және «Қаржы академиясы» АҚ (Қазақстан Республикасы, Астана) біріктіреді.

Осылайша, академиялық ұтқырлықты заманауи шарттарда дамытудың негізгі құралдарының бірі бұрынғыдай біліктілік пен білім беру құжаттарын тану болып табылады. Осыған байланысты әртүрлі ЖОО-ның дипломдарын салыстыру бойынша ұлттық және халықаралық деңгейде нығайтуға көмектесетін белгілі бір заңнамалық база бар. Қазақстандық білімнің ерекшелігін ескере отырып, шетелдердің тәжірибесін басшылыққа ала отырып, әртүрлі салаларда жоғары білікті мамандарды даярлаудың түпкі мақсаты ретінде бірлескен білім беру бағдарламалары мен жобаларын әзірлеу қажет.

Қазақстан 2010 жылы Болон процесіне қосылып, Болон процесінің 47-ші мүшесі болды.

ЖОО-ның тікелей келісімдерінің үлгісі ретінде Ренн-2 университеті және ҚазХҚжӘТУ, Вия Домисия (Via-Domitia) және КМПИ ЖОО-ның қатынастары Ренн және Алматы қалалары, Перпенген және Қостанай қалалары арасындағы бауырластық қатынастар желісінде қызмет ете алады. Бұл серіктестік елдеріміз арасындағы тығыз байланыстарды орнатуға, білім беру жүйелерін интернационалдандыруға және мәдениетті өзара байытуға бағытталған. Егер Франция үшін академиялық ұтқырлық сұрақтары жиі кездесетін болса, онда Қазақстан үшін бұл бағыт дамудың еуропалық білім беру кеңістігіне енудің жаңа құралы.

«Қазақстан Республикасы жоғары оқу орындарының студенттерінің академиялық ұтқырлығы тұжырымдамасына» сәйкес [4]:

- 1) қазақстандық білім берудің халықаралық білім кеңістігіне интеграциялануы;
- 2) білім сапасын арттыру және адам капиталын дамыту деңгейін арттыру;
- 3) қазақстандық білім беру бағдарламаларын шетел университеттерінің бағдарламаларымен салыстыру және тану;
- 4) жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді интернационализациялауды күшейту.

Бұл жұмысты жазу барысында академиялық ұтқырлықты жүзеге асыру үшін 6 негізгі бағыт анықталды.

1 бағыт. Педагогтар мен студенттердің халықаралық конференцияларға, семинарларға, симпозиумдарға және басқа да ғылыми іс-шараларға қатысуы.

2 бағыт. Халықаралық бағдарламаларға қатысу.

3 бағыт. Шет елдердегі университеттің оқытушылары біліктілігін арттыру.

4 бағыт. Оқытушылар мен студенттердің ғылыми зерттеулері.

5 бағыт. Шетелде белгілі бір академиялық кезеңге (бір жылға дейін) оқу.

6 бағыт. Жоғары оқу орнынан кейінгі білім.

Еуропалық студенттердің академиялық ұтқырлығын жүзеге асыру тәжірибесін зерделеу осы бағдарламаның қалыптасуындағы кейбір ұқсастықтарды көрсетті, алайда ұтқырлықты қалыптастырудың қазақстандық моделі, тіпті қалыптасу кезеңінде де кейбір айырмашылықтар бар.

Егер 1960 жылдан бері Францияда академиялық ұтқырлық бағдарламасы бар болса, бұл Қазақстан үшін жаңа құбылыс. Қазақстанда ERASMUS (Франция), Fullbright (АҚШ), JDP, Youth for Understanding (YFU), Work & Study Канада (Канада), GoStudy (Чехия) және басқалар сияқты студенттердің ұтқырлығын қолдау бойынша балама бағдарламалар мен жобалар

әзірге дамымаған. Қазақстанда мақалада анықталған академиялық ұтқырлықтың аталған бағыттарының әрқайсысы үшін оларды іске асыру бойынша бағдарламалар жасалды. Атап айтқанда, «Болашақ» бағдарламасы бірнеше жыл бойы шетелде оқудың толық курсын қолдайтын болды. Зерттелетін бағдарламаны іске асыру басталды: бір академиялық кезеңге студенттік ұтқырлықты қолдау, мемлекеттік қолдауымен алдағы 5-7 жылда академиялық ұтқырлықпен 35000 студентті қамту жоспарлануда.

Қазақстанда академиялық ұтқырлықты дамыту үшін құқықтық өріс құрылды. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған жаңа мемлекеттік бағдарламасы жоғары білімнің мазмұны мен құрылымын Болон процесінің параметрлеріне сәйкес келтіру арқылы еуропалық жоғары білім беру аймағына біріктіру міндетін белгілейді.

Білім берудің кредиттік технологиясы бойынша оқу үрдісін ұйымдастыру ережелері бекітілді, оған мыналар кіреді:

- Қазақстан Республикасында кредиттік технологияларды бағалау шкаласы және ECTS және білім беру бағдарламаларының үзінділері;

- ECTS түріне кредит берудің қазақстандық үлгілері шеңберінде академиялық ұтқырлықты ұйымдастыру;

- білім беру үдерісіне кредиттерді аудару және жинақтаудың еуропалық жүйесін пайдалану;

- білім беру бағдарламаларының модульдік құрылысы.

Қазақстанда білім беру құрылымы Халықаралық білім берудің стандартты сыныптамасына сәйкес келеді. 2002 жылы кредиттік технология енгізілді және мамандарды үш деңгейлі оқыту енгізілді: бакалавриат - магистр - доктор PhD.

Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы Болон процесінің шеңберінде міндетті, ұсыныс параметрлерін орындауды көздейді. Ең алдымен жоғары оқу орындарының академиялық еркіндігі шекаралары кеңейеді - білім беру бағдарламаларының құрылымы мен мазмұны бойынша таңдаудың құрамдас бөлігі: бакалавриатта 70%-ға дейін, магистратурада 80%, докторантурада 90-95% дейін артады. Биылғы жылы жоғары оқу орындарының академиялық еркіндігі бакалавриат бағдарламаларының мазмұнын 55% -ға, магистратура бағдарламалары 70%-ға, еңбек нарығының талаптарына сәйкес докторантураға дейін 90% -ға дейін анықтау үшін кеңейтілді.

Болон декларациясының принциптерінің бірі ретінде академиялық ұтқырлықты дамыту мақсатында студенттер оқудың барлық кезеңінде кем дегенде бір академиялық кезеңде шетелде оқиды, соның ішінде Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» стипендиясының, Болон процесінің орталығы мен академиялық ұтқырлықтың көмегімен құрылатын болады.

Осы мақсатта қазақстандық кредиттерді аудару жүйесі ECTS, еуропалық несие беру жүйесі үшін әзірленген. Шетелде игерілген барлық пәндер өздерінің жоғары оқу орындарында қайта есептеледі.

31 мамыр - 2011 жылғы 1 маусымда Қазақ гуманитарлық-заң университеті базасында Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі несиелік технология бойынша оқу процесін ұйымдастырудың жаңартылған Ережелеріне сәйкес кредиттік технология мәселелері бойынша республикалық семинар өткізді.

2011 жылғы 19-20 тамыз М.Х. Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің базасында ҚР Білім және ғылым министрлігінің, Білім сапасын бағалаудың ұлттық орталығының, ректорлар, вице-ректорлар мен жоғары оқу орындарының тіркеушілері, Түркия, АҚШ, Польша, Ресей университеттерінің халықаралық сарапшылары қатысуымен ECTS түріндегі кредиттеудің қазақстандық үлгісі бойынша халықаралық семинар өткізілді [6].

Қазақстан студенттердің, оқытушылардың және зерттеушілердің академиялық ұтқырлығын дамыту үшін нақты жағдайлар жасады. Биыл мемлекеттік деңгейде алғаш рет

бір академиялық кезең ішінде шетелдік жоғары оқу орнында магистранттарды дайындау үшін республикалық бюджеттен 200 млн. теңге бөлінді. Еліміздің жетекші жоғары оқу орындарының 350 студенті Еуропа, Оңтүстік-Шығыс Азия және ТМД университеттерінде білім алады.

Өткен жылы Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жазғы семестрде басқа қазақстандық ЖОО-дан 30-ға жуық студент тіркелген кезде ішкі ұтқырлықты бастады. Осыған байланысты, академиялық ұтқырлықты арттыру мақсатында 2011 жылдың 28 сәуірінде Әл-Фараби Қазақ ұлттық университетінің базасында республикалық семинар өткізді. Осы семинарда 30 жоғары оқу орындары арасында «аймақтық университет - ұлттық университет» қағидаты бойынша білім беру қызметін көрсету саласындағы өзара ынтымақтастық туралы келісімге қол қою рәсімі өтті.

2010 жылы мұғалімдер мен зерттеушілердің академиялық ұтқырлығын дамыту нәтижелері бойынша грант иелерінің 79%-ы өздерінің алыс және жақын шетелдердегі әріптестерінің жұмысымен танысып, өздерінің әлеуетін әлемдегі жағдаймен салыстырып, оқу үдерісін ұйымдастырудың әлемдік тәжірибесін зерделеуге мүмкіндік алды; әлемнің жетекші университеттерінің белгілі кітапханаларына барыңыз.

Ғалымдар келесі университеттерде тағылымдамадан өтті: Кембридж университеті, Оксфорд Брукс Университеті, Вестминстер университеті (Ұлыбритания); Бонн университеті, Дюссельдорф университеті, Гиссен университеті (Германия), Дартмут колледжі, Джорджтаун университеті (АҚШ), Чарльз университеті, Чех техникалық университеті (Чехия); (Қытай), Познань Университеті (Польша), София Университеті (Болгария), Калгари Университеті (Канада), Гранада Университеті, Кембридж университеті, Мимар Синан (Түркия), Қытай Агроэкономикалық Университеті, Қытайдың Мұнай университеті, Синьцзян Университеті, Пекин университеті (Қытай), Мадрид университеті (Испания), Ресс университеті, Орталық Еуропа университеті (Венгрия), УСТІ университеті (Малайзия), Хабидад университеті (Израиль), Мәскеу мемлекеттік университеті М. Ломоносов, Санкт-Петербург мемлекеттік университеті, СПНИЕФ, НГУ, ТПУ, ТЖМ, Челябинск мемлекеттік университеті (РФ) және жақын шетелдердің басқа да университеттері.

Грант иелерінің 6%-ы шет тілін білу деңгейін көтере алды - шетелдерде (Ұлыбритания, Германия, Франция, АҚШ, Малайзия және т.б.) тілдік курстарға қатысуларын айтуға болады.

2011 жылдың 14-16 маусымында Қазақстан-Француз жоғары оқу орындарының II Халықаралық форумы аясында академиялық ұтқырлықты дамытуды көздейтін 19 меморандум мен ынтымақтастық туралы келісімге қол қойылды.

Қорытынды. Қазақстан тарапының академиялық ұтқырлықты дамыту бойынша ұсыныстары:

- ЕурАзЭҚ-тың жетекші ғылыми орталықтарында жас ғалымдардың тәжірибе алуына жағдай жасау және ауқымды бірлескен зерттеулер жүргізу;
- Студенттер мен оқытушыларды тегін алмасуға арналған бірлескен жобаны жүзеге асыру үшін университеттер консорциумын құру (жіберуші тараптың есебінен оқу, машықтану және тұрғынүй ақысы, жолжүру шығындарын төлеу және жіберуші тараптың есебінен стипендия тағайындау).

Әдебиеттер тізімі

1 Великая Хартия Университетов «Совместная декларация по гармонизации европейской системы высшего образования» (г. Болонья). Италия, 18 сентября, с.38-55 (1988)

2 Сорбонская декларация. Министров образования Франции, Италии, Германии и Великобритании, Париж, Сорбонна, 25 мая, с.1-3 (1998)

3 Коммюнике Конференции министров, отвечающих за высшее образование Берлин, 19 сентября, с.1-6 (2003)

4 Концепция академической мобильности обучающихся высших учебных заведений Республики Казахстан обсуждена и одобрена на совещании ректоров в рамках расширенной Коллегии Министерства образования и науки Республики Казахстан от 19 января 2011 года, Астана. – 2011.- URL: egi.kz/wp-content/uploads/2016/02/Kontseptsiya-akademicheskoy-mobilnosti-obuchayushhihsya-vysshih-uchebnyh-zavedenij-RK.pdf. (жүктелген күні 11.10.2018)

5 5 Trends in International Student Mobility. QS Top Universities. – 2018.- URL: topuniversities.com/student.../qs.../trends-interna (жүктелген күні 11.10.2018)

6 Болонский процесс: середина пути. (ИЦКПС), Москва, 378(2005)

А. Азмуханова, Т. Баспак

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Сравнительный анализ европейской и казахстанской академической мобильности

Аннотация. Изучение международного опыта казахстанской программы высшего образования, а также программы академической мобильности в условиях глобализации имеет сегодня особое значение. В данной статье анализируется логика вхождения Казахстана в топ-30 развитых стран мира, определенная в Стратегии «Казахстан-2050: новый политический курс сложившегося государства». На основе европейского опыта будут проанализированы некоторые из проблем и задач, стоящих перед современной программой академической мобильности. Сравнительное исследование выявило несоответствие на академических этапах отечественных и зарубежных университетов в кредитах ECTS, а также актуальность таких вопросов, как правильная организация финансирования в условиях мобильности, работа специальной группы или организации по адаптации студентов и их всесторонней поддержке. Академическая мобильность рассматривается в контексте нескольких вопросов как новый инструмент развития европейского образовательного пространства.

Ключевые слова: академическая мобильность, Болонский процесс, Erasmus Mundus, совместные образовательные программы (СОП).

A. Azmukhanova, T. Baspak

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Comparative analysis of European and Kazakh academic mobility

Abstract. The study of the international experience of the Kazakhstani higher education program, as well as the program of academic mobility in the context of globalization is a particular importance today. This article analyzes the logic of Kazakhstan's entry into the top 30 developed countries of the world, defined in the Strategy "Kazakhstan-2050: the New Political Course of the Developed State". Based on the European experience, some of the problems and challenges facing a modern academic mobility program will be analyzed. A comparative study revealed inconsistencies at the academic stages of domestic and foreign universities in ECTS credits, proper organization of funding in terms of mobility, the work of a special group or organization for the adaptation of students, and comprehensive support. Academic mobility is considered in the context of several issues as a new tool for the development of the European educational space.

Key words: academic mobility, Bologna process, Erasmus Mundus, joint educational programs (JEP).

References

1 Velikaya Khartiya Universitetov «Sovmestnaya deklaraciya po garmonizacii evropeiskoi sistemy vysshego obrazovaniya» [The Magna Carta of Universities "Joint Declaration on the Harmonization of the European Higher Education System"] (Bologna). Italy, September 18, 38-55 p. (1988)

2 Sorbonskay deklarasiya. Ministrov obrazovania Fransii, Italii, Germanii I Velikobritanii [Sorbonate Declaration. Ministers of Education of France, Italy, Germany and the UK], Paris, Sorbonne, May 25, 1-3 p.(1998)

3 Kommunique Konferensii ministrov, otvechaeushih za vysshee obrazovanie [Communiqué of the Conference of Ministers Responsible for Higher Education] Berlin, September 19, 1-6 p. (2003)

4 Konsepsiya akademicheskoi mobilnosti obuchaiushihsia vysshih uchebnyh zavedenii Respubliki Kazakhstan obsujdena I odobrena na soveshanii rektorov v ramkah rasshirennoi Kollegii Ministerstva jbrazovania I nauki Respubliki Kazakhstan [The concept of academic mobility of students in higher education institutions of the Republic of Kazakhstan was discussed and approved at a meeting of rectors in the framework of the extended Collegium of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan]. Available at: egi.kz/wp-content/uploads/2016/02/Konsepsiya-akademicheskoy-mobilnosti-obuchayushhihsya-vysshih-uchebnyh-zavedenij-RK.pdf. (accessed: 11.10.2018)

5 Trends in International Student Mobility 2014, QS Top Universities. Available at: <https://www.topuniversities.com/student-info/qs-guides/trends-International-Student-Mobility-2014>. (accessed: 11.10.2018)

6 Bolnskii proses: seredina puti (ISCPKPC) [The Bologna Process: the middle of the road. (ICPPPS)], Moskow, 378 (2005)

Авторлар туралы ақпарат:

Азмуханова А.М. - т.ғ.к., Халықаралық қатынастар факультетінің халықаралық қатынастар кафедрасының меңгерушісі, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көшесі 2, Астана, Қазақстан.

Баспақ Т.Қ. - Халықаралық қатынастар факультетінің халықаралық қатынастар кафедрасының магистранты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көшесі 2, Астана, Қазақстан.

Азмукханова А.М. - Ph.D., Head of the Department of International Relations, Faculty of International Relations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.

Васпак Т.К. - Master of International Relations, Faculty of International Relations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.